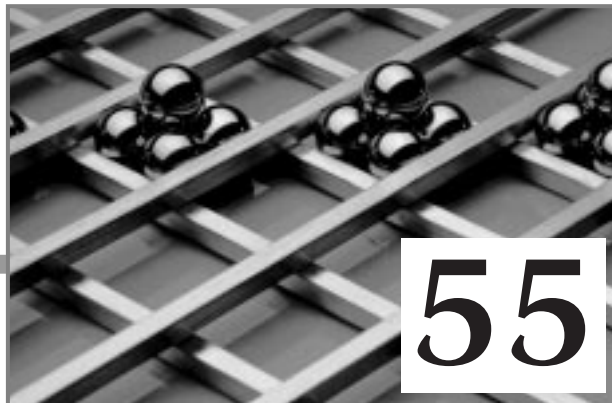

Z E S Z Y T Y BRE Bank-CASE

W a r s z a w a 2 0 0 1

Luis Miguel Beleza

PORTUGALSKIE DOŚWIADCZENIA

W RESTRUKTURYZACJI

I PRYWATYZACJI BANKÓW

BRE BANK SA

**Centrum Analiz
Społeczno-Ekonomicznych**

Publikacja jest kontynuacją serii wydawniczej Zeszyty PBR-CASE

CASE-Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Fundacja Naukowa
00 – 944 Warszawa, ul. Sienkiewicza 12

BRE Bank SA
00 – 950 Warszawa, ul. Senatorska 18

Copyright by: CASE-Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Fundacja Naukowa i BRE Bank SA

Redakcja Zeszytów

Redakcja naukowa
Ewa Balcerowicz
Sekretarz Zeszytów
Krystyna Olechowska

Opracowanie graficzne
Agnieszka Bury

DTP
SK Studio

ISSN 1233-121X

Wydawca
CASE-Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Fundacja Naukowa, 00 - 944 Warszawa, ul. Sienkiewicza 12
Nakładca
BRE Bank SA, 00-950 Warszawa, ul. Senatorska 18

Oddano do druku w październiku 2001 r. Nakład 600 egz.

Luis Miguel Beleza

Profesor ekonomii, od 1979 roku wykładowca na Wydziale Ekonomii Uniwersytetu w Lizbonie. Były minister finansów Portugalii (1990 – 1991) i były prezes Banku Portugalii (1992 – 1994). W centralnym banku Portugalii pracował od 1984 do 1994 roku. Był ekonomistą Międzynarodowego Funduszu Walutowego (1984 – 1987), a następnie konsultantem (1995). Od 1994 roku jest doradcą w Banco Comercial Português, od 1995 roku – dyrektorem w firmie Siemens Portugal.

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	7
Luis Miguel Beleza – PORTUGALSKIE DOŚWIADCZENIA W RESTRUKTURYZACJI I PRYWATYZACJI BANKÓW	9
1. Wstęp	9
2. Gospodarka Portugalii po zmianie ustroju	9
3. Członkostwo we Wspólnocie Europejskiej i jego konsekwencje	11
4. Internacjonalizacja i deregulacja	13
5. Konwergencja i unia walutowa	16
6. Podsumowanie	18
7. Pytania	22
Załącznik	27

LISTA UCZESTNIKÓW SEMINARIUM

Beata Arasim	PAP	Jan Macieja	INE PAN
Tadeusz Baczek	INE PAN	Patrycja Maciejewicz	Gazeta Wyborcza
Ewa Balcerowicz	Fundacja CASE	Wojciech Maliszewski	Fundacja CASE
Luis Miguel Belezá	Banco Comercial Português	Waldemar Markiewicz	ProCapital
Jan Bielawski	Ministerstwo Spraw Zagranicznych	Jarosław Maroń	Fundacja CASE
Bogumił Bińczak	K&K Consultants	Miroslaw Maszybrocki	DAEWOO TU SA
Barbara Błaszczak	Fundacja CASE	Krystyna Olechowska	Fundacja CASE
Miroslaw Błazej	Ministerstwo Finansów	Tadeusz Ołdakowski	Krajowa Izba Rozliczeniowa SA
Marzena Borowiec	Polski Koncern Naftowy	Julian Pańków	
Michel Carter	Bank Światowy w Polsce	Leszek Pawłowicz	Gdańska Akademia Bankowa
Tomasz Chmielewski	SGH	Piotr Perlański	Deutsche Bank Polska SA
Grzegorz Cydejko	ePress	Jerzy Pieńkowski	Przedstawicielstwo Komisji
Marek Dąbrowski	Fundacja CASE		Europejskiej w Polsce
Małgorzata Dobrzyńska	AmerBank SA	Jerzy W. Pietrewicz	SGH
Bartosz Drabikowski	Ministerstwo Finansów	Piotr Poruźniński	3M POLAND
Stefan Dunin Wąsowicz	SGH	Jerzy Pruski	Rada Polityki Pieniężnej NBP
Barbara Durka	Instytut Koniunktur i Cen	Elżbieta Pustoła	Krajowy Depozyt Papierów
Miroslaw Dusza	Narodowy Bank Polski		Wartościowych
Michał Dwurzyński	Kredyt Bank SA	Artur Radziwiłł	Fundacja CASE
Piotr Dziewulski	Towarzystwo Funduszy	Wojciech Rogowski	Narodowy Bank Polski
	Inwestycyjnych BH	Wiesław Rozłucki	Giełda Papierów Wartościowych
Jasmin El-Falouji	Gaeta Finansowa	Ewa Sadowska-Cieślak	Narodowy Bank Polski
Irena Folta	Bank Przemysłowo-Handlowy	Cyrus Saasnapour	International Finance Corporation
Maciej Fornalczyk	CDC Comper	Andrzej Sławiński	Narodowy Bank Polski
Jacek Furga	HypoVereinsbank Bank Hipoteczny SA	Jan K. Solarz	Narodowy Bank Polski
Lech Gajewski	BSE	Małgorzata Sosnowska	AmerBank SA
Marta Gołajewska	Narodowy Bank Polski	Piotr Sota	Ministerstwo Finansów
Miroslaw Gronicki	BIG Bank Gdański SA	Stanisław Sudak	Rządowe Centrum Studiów
Michał Górzyński	Fundacja CASE		Strategicznych
Włodzimierz Grudziński	BISE SA	Piotr Szpunar	Narodowy Bank Polski
Magdalena Jakubiak	Fundacja CASE	Przemysław Szubański	Businessman
Anna Jaros	Ambasada USA	Urszula Szyperska	Polityka
Leszek Jasiński	INE PAN	Kazimierz Ślubowski	BCC
Cezary Józefiak	Rada Polityki Pieniężnej NBP	Andrzej Śniecikowski	IBD Zmiany SA
Jakub Karnowski	Narodowy Bank Polski	Piotr Tefelski	PBK SA
Leszek Kąsek	Ministerstwo Finansów	Robert Tkaczyk	AIG Poland Insurane Company SA
Barbara Kluza	Uniwersytet Warszawski	Piotr Tomaszewski	Bank Pocztowy SA
Krzysztof Kluza	Bank Handlowy SA	Andrzej Tuszyński	MSP
Paweł Kłosiewicz	Narodowy Bank Polski	Tomasz Uchman	Business Genre Club
Wojciech Kostrzewa	BRE Bank SA	Dorota Wesółowska	Agencja Unia-Press
Jan Kowalczyk	RCSS	Ewa Wilk	Narodowy Bank Polski
Zygmunt Królak	Wyższa Szkoła Handlu i Prawa	Łukasz Wilkowicz	Gazeta Bankowa
Ewa Krukowska	Reuters	Jacek Wojciechowicz	Bank Światowy w Polsce
Maciej Krzak	Bank Handlowy w Warszawie SA	Richard Woodward	CASE
Stanisław Kubiela	NICOM	Paweł Wróbel	BRE Bank SA
Wojciech Kwaśniak	NBP GINB	Marek Wrzosek	Kredyt Bank SA
Jerzy Kwieciński	Unia Europejska Przedstawicielstwo	Marzena Zaremba	Narodowy Bank Polski
	w Polsce	Wiesław Zawadzki	Business Centre Club
Adam Lipowski	INE PAN		

WPROWADZENIE

Portugalskie doświadczenia w restrukturyzacji i prywatyzacji banków były tematem 55 seminarium BRE-CASE, które odbyło się 27 czerwca br. w Warszawie. O wygłoszenie wykładu organizatorzy poprosili profesora Luisa Miguela Belezę, byłego ministra finansów Portugalii i prezesa Banku Portugalii, obecnie starszego doradcę w Banco Comercial Português.

Reformę portugalskiej gospodarki zapoczątkowała w 1974 roku rewolucja demokratyczna, to zmiany w systemie bankowym rozpoczęły się dopiero dziesięć lat później. W skali makroekonomicznej efektem porewolucyjnej powszechnej nacjonalizacji przedsiębiorstw i instytucji finansowych była polityka destabilizacji. Gwałtownie wzrosły wydatki publiczne, rosło zatrudnienie w służbie cywilnej, jak i w dziedzinach, które były uprzednio poza zakresem kontroli państwowej. Ratunku szukano w polityce monetarnej, która, dzięki między innymi administracyjnie kontrolowanemu wysokim stopom procentowym, pułpom kredytowym itp., miała trzymać w ryzach wydatki publiczne. Starano się w ten sposób kontrolować deficyt finansów publicznych i wydatki publiczne tak, by nie powodowały one zbyt dużych zagrożeń dla salda płatności. W 1982 roku sfera budżetowa stanowiła prawie 18% PKB. Towarzyszyła temu odpowiednio wysoka, ponad 20-proc. inflacja, dochodząca do ok. 30% pod koniec 1984 r. Kilkakrotnie Portugalia zbliżała się do poważnego kryzysu płatności w wymianie zagranicznej. Sytuację uratował Międzynarodowy Fundusz Walutowy przyznając dwukrotnie kredyty rezerwowe, które chłodziły popyt krajowy, by można było wchłonąć nadmierne wydatki sektora publicznego oraz nieco zmniejszyć deficyt budżetowy. Nieznaczne złagodzenie skutków wydatków umożliwiła również dewaluacja portugalskiej waluty.

Wyraźne oznaki zmian pojawiły się dopiero pod koniec pierwszej połowy lat 80., następowały wraz ze stabilizacją gospodarczą wspieraną przez MFW, a polegały na ponownym otwarciu szeregu gałęzi gospodarki dla kapitału prywatnego. Jedną z nich był sektor bankowy. Dopiero jednak pięć lat później została uchwalona ustawa pozwalająca na pełną prywatyzację kapitału dowolnego przedsiębiorstwa. Zgodnie zaś z harmonogramem towarzyszącym wprowadzaniu zasad Wspólnego Rynku zlikwidowano mechanizmy kontroli rynków kapitałowych.

Prywatyzacja wywoływała ostre spory. Jednym z nich była zwyczajowa debata na temat tego, czy „chcemy prywatyzować i ponosić ryzyko stworzenia prywatnego monopolu, czy też pragniemy konkurencji?” Efektem było dzielenie firm w niektórych sektorach gospodarki tuż przed prywatyzacją, co oznaczało mniej wpływów i niższe ceny sprzedaży. Prywatyzacji towarzyszyły też wszelkiego rodzaju spory polityczne. Jeden z nich rozgrywał się wokół domniemanego ryzyka, że duże portugalskie przedsiębiorstwa dostałyby się w prywatne ręce obcego kapitału, zwłaszcza hiszpańskiego. Z politycznego punktu widzenia były to ciężkie czasy; decydenci ponosili rozmaite polityczne konsekwencje decyzji. Niektórzy z tych powodów odeszli z banku centralnego. Ministerstwo Finansów również miało trudności. Sypały się interpelacje poselskie. Co ciekawe, na przestrzeni tych lat udział banków będących w całości, lub większości własnością zagranicznego kapitału nigdy nie przekroczył 10% rynku. Nawet obecnie, po przejęciu w zeszłym roku portugalskiego banku przez duży bank hiszpański BSHC, suma aktywów kontrolowanych przez właścicieli zagranicznych w sektorze bankowym waha się w przedziale 16–20%, w zależności od przyjętej definicji aktywów. Póki co, żaden zagraniczny bank nie zaistniał znacząco w sektorze detalicznym.

Podstawy nowego prawa i systemu bankowego stworzono w pierwszej połowie lat 90. Portugalia musiała się dostosować do reguł Wspólnego Rynku, a zwłaszcza zapisów II Dyrektywy Bankowej. Pojawił się wymóg liberalizacji przepływów kapitałowych. To wręcz nie do wiary, jak szybko w Portugalii powstał prawdziwie zintegrowany rynek finansowy. Łatwiej było do tego doprowadzić dzięki pojawieniu się euro. Skok z krajowego rynku międzybankowego do rynku europejskiego wykonano w czasach uprawomocnienia i zakończenia liberalizacji rynków kapitałowych. Między innymi wymagało to usunięcia wszelkiego rodzaju pułapów. Oczywiście, działo się to wszystko równocześnie z prywatyzacją i stwarzaniem warunków konkurencyjnych.

W drugiej połowie lat 90. Portugalczycy byli świadkami bardzo interesującego zjawiska polegającego na dostosowaniu się do wspólnego rynku pieniężnego. Począwszy od połowy 1998 r., kiedy ustalono stawki wyjściowe w euro i rynki nabrały do nich zaufania, portugalskie domy maklerskie straciły 80% obrotów w przeciągu kilku miesięcy, gdyż zniknęły wszystkie transakcje dewizowe. Rynek escudo przestał istnieć, ale natychmiast powstał rynek międzybankowy. Zaskakujące było tempo i łatwość, z jaką portugalskie instytucje finansowe stały się znaczącymi operatorami na europejskim rynku pieniężnym, wcześniej dość odosobnione poprzez system kursów wymiany walut. W połowie 1999 r. już zupełnie zapomniano na czym polegało zawieranie transakcji w escudos. Portugalia choć niewielki gracz, stała się częścią wiele większego rynku. Oznaczało to, że bez względu na wielkość zapotrzebowania na środki obce, mogła pozyskiwać z rynku międzybankowego dowolne kwoty. Była to, według L. Belezy, największa makroekonomiczna konsekwencja przyjęcia przez Portugalię wspólnej waluty.

Inną sprawą jest koncentracja sektora bankowego, do jakiej doszło w Portugalii. W 2000 r. działało pięć największych grup, lecz w 1994 r. obraz kształtował się nieco inaczej. Na ten sam udział w sumie aktywów, lub depozytów przypadało 8–9 banków. Obecnie ten sam udział (ponad 85% aktywów) przypada 5 największym bankom. Koncentracja ta ilustruje w sumie obecność 62 banków, z czego 33 ma zagranicznych właścicieli, spośród których liczy się tylko jeden w segmencie detalicznym, a może dwa, jeśli by zsumować banki hurtowe i detaliczne. Tak więc, faktycznie, mimo pełnej liberalizacji i swobody świadczenia usług oraz zakładania działalności gospodarczej, banki kontrolowane przez zagranicznych właścicieli stanowią niewielki ułamek rynku. Obecnie jest to nie więcej niż 20%, a w zależności od przyjętego kryterium może to być 15–18%.

Po 1992 r. gwałtownie wzrosła liczba oddziałów. W 1993 r. rynek w pełni zliberalizowano. Stało się to przy niezmiennym poziomie zatrudnienia w sektorze, a wręcz w niektórych bankach nastąpiła jego korekta w dół. Po wprowadzeniu euro ani w Portugalii, ani w Unii Europejskiej, czy strefie euro, nie nastąpił żaden wyraźny przyrost ilości fuzji, lub przejęć ponadgranicznych. Niewiele ich było w ciągu ostatnich 3–5 lat. Ogólnie rzecz biorąc w branży zawarto pewne istotne partnerstwa strategiczne.

Zmiana portugalskiego sektora finansowego, zdaniem L. Belezy, przyniosła krajowi więcej korzyści niż kosztów. Sądzę, stwierdził, że znacznie przyczyniliśmy się do wzrostu zamożności.